

Gordana Buljan Flander i suradnici

Znanost i umjetnost odgoja

Praktični priručnik o suvremenom odgoju za roditelje i odgojitelje

Naziv djela:

Gordana Buljan Flander i suradnici

Znanost i umjetnost odgoja: Praktični priručnik o suvremenom odgoju za roditelje i odgojitelje
II. prošireno izdanje

Glavna urednica: prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander

Izvršne urednice: Tea Brezinščak i Mia Roje

Autori (abecednim redoslijedom): Marija Bogadi, Vlatka Boričević Maršanić, Ivana Božić Knež, Tea Brezinščak, Iva Buconjić, Gordana Buljan Flander, Marija Crnković, Renata Ćorić Špoljar, Valentina Devčić, Tena Erceg, Renata Fridrih, Sara Gotovac, Hana Hrpka, Swea Jelić Tuščić, Sanja Jusufbegović, Vesna Katalinić, Marjeta Knez Turčinović, Dora Kralj, Vlatka Križan, Mirna Galinec Lokas, Božena Perić, Krešimir Prijatelj, Iva Pupić, Ana Raguž, Ines Rezo Bagarić, Mia Roje Đapić, Ella Selak Bagarić, Vanja Slijepčević Saftić, Dominik Šmida, Nikolina Škrlec, Ana Marija Španić, Domagoj Štimac, Jelena Tomić, Maks Vinščak, Petra Vitković, Anamaria Vuić

Recenzenti:

prof. dr. sc. Vesna Bilić

prof. dr. sc. Predrag Zarevski

Nakladnik:

Geromar d.o.o.

Zdenci 3/1, 10 437 Bestovje

Kontakt: + 385 92 372 1777, geromar.office@gmail.com

Za nakladnika:

Snježana Ivić Gerovac, direktorica

© Copyright Geromar d.o.o. 2021. Sva prava pridržana. Niti jedan dio ove knjige ne može biti objavljen ili pretisnut ili pohranjen u sustavu za reproduciranje niti biti prenošen u bilo kojem obliku bez prethodne suglasnosti nakladnika i vlasnika autorskih prava.

Grafička urednica: Kata Ivanković Marić

Dizajn naslovnice: Marijana Omazić Hrzić i Benedetta Agostoni

Ilustracije: Izvorni dječji crteži i dječje poruke odraslima iz arhive Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba, Franka Maras

Lektura: Zlatko Varović

Fotografije: Privatne fotografije, iStock i Shutterstock

Zahvaljujemo roditeljima koji su nam ustupili fotografije iz svoje privatne arhive.

Tisak: Kerschoffset d.o.o., Zagreb

ISBN 978-953-48367-5-0

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001092577.

Gordana Buljan Flander i suradnici

Znanost i umjetnost odgoja

Praktični priručnik o suvremenom odgoju za roditelje i odgojitelje

Sveta Nedelja, 2021.

II. prošireno izdanje

Sadržaj

Predgovor	11
<i>akademkinja Mirna Šitum</i>	
Iz recenzija	13
<i>prof. dr. sc. Vesna Bilić, prof. dr. sc. Predrag Zarevski</i>	
Uvod	17
<i>prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander</i>	

I. TEMELJI RODITELJSTVA

Roditeljstvo nekad i danas	21
<i>Gordana Buljan Flander i Renata Ćorić Špoljar</i>	
Odluka na roditeljstvo	31
<i>Sanja Jusufbegović, Ella Selak Bagarić i Maks Vinščak</i>	

II. RAZVOJNE TEME

Emocionalni razvoj djeteta	47
<i>Tea Brezinščak i Mia Roje Đapić</i>	
Motorički razvoj djeteta u ranoj dobi	65
<i>Domagoj Štimac i Ivana Božić Knež</i>	
Misaoni razvoj	75
<i>Mia Roje Đapić i Gordana Buljan Flander</i>	
Razvoj govora	89
<i>Renata Fridrih</i>	

Spolni razvoj djece	99
<i>Marija Crnković, Marjeta Knez Turčinović i Mia Roje Đapić</i>	
Vežite se, polijećemo! Izazovi adolescencije	111
<i>Gordana Buljan Flander, Tea Brezinščak i Ana Marija Španić</i>	
Nadareno dijete: Prilike i izazovi u odrastanju	111
<i>Krešimir Prijatelj, Gordana Buljan Flander i Nikolina Škrlec</i>	

III. BRIGA O MALOM DJETETU

Privrženost	139
<i>Gordana Buljan Flander</i>	
Kako brinuti o bebi	157
<i>Vanja Slijepčević Saftić</i>	
Vrijeme je za spavanje	175
<i>Gordana Buljan Flander i Tena Erceg</i>	
Bitke za stolom: prehrana djece u ranoj dobi	189
<i>Tena Erceg, Gordana Buljan Flander i Tea Brezinščak</i>	
Odvikavanje od pelena	201
<i>Vlatka Križan i Ana Raguz</i>	

IV. ODGOJNE TEME

Zašto batina nije izašla iz raja	209
<i>Gordana Buljan Flander</i>	
Dječja prava i odgovornosti	225
<i>Jelena Tomić i Gordana Buljan Flander</i>	
Zamka roditeljskih očekivanja	235
<i>Gordana Buljan Flander i Ines Rezo Bagarić</i>	

Mindfulness: Vodič za sporiju svakodnevicu .....
Vlatka Boričević Maršanić i Tea Brezinščak

Vidjeti sebe izvana, a druge iznutra .....
Vlatka Boričević Maršanić

V. DIJETE U VRTIĆU I ŠKOLI

Prilagodba na vrtić 245
Mirna Galinec Lokas i Božena Perić

Dijete u školi 261
Sanja Jusufbegović i Dora Kralj

Odabir zanimanja: Što ću biti kad odrastem? 287
Swea Jelić Tuščić i Gordana Buljan Flander

VI. EMOCIONALNI SVIJET DJECE

Strahovi i anksioznost u dječjoj dobi 309
Tea Brezinščak i Ana Marija Španić

Pobune u dječjoj dobi 333
Gordana Buljan Flander i Sara Gotovac

Ljutnja 347
Mia Roje Đapić i Anamarija Vuić

Gubitak, tugovanje i oporavak 363
Hana Hrpka, Iva Buconjić i Tea Brezinščak

Stres iz dječje perspektive 381
Ana Marija Španić i Tea Brezinščak

Otpornost kod djece 401
Gordana Buljan Flander, Dominik Šmida i Tea Brezinščak

VII. DIJETE U ODNOSU S DRUGIMA

Socijalno kompetentno dijete	419
<i>Dora Kralj i Renata Ćorić Špoljar</i>	
Dolazak novog djeteta u obitelj	439
<i>Swea Jelić Tuščić i Gordana Buljan Flander</i>	
Braća i sestre: Najbolji prijatelji, najveći suparnici	451
<i>Gordana Buljan Flander i Swea Jelić Tuščić</i>	
Nasilje među vršnjacima	461
<i>Tea Brezinščak, Ana Marija Španić i Gordana Buljan Flander</i>	

VIII. SVAKODNEVNI ŽIVOT

Očiju uprtih u ekran	489
<i>Tea Brezinščak, Ana Marija Španić i Gordana Buljan Flander</i>	
Igra kao dječji posao	513
<i>Vesna Katalinić i Ana Raguž</i>	
Dijete i sport	525
<i>Dominik Šmida i Domagoj Štimac</i>	
Kućni ljubimci	537
<i>Hana Hrpka i Petra Vitković</i>	
Dijete samo kod kuće	549
<i>Hana Hrpka i Petra Vitković</i>	
Uloga baka i djedova u odrastanju djece	559
<i>Ines Rezo Bagarić i Gordana Buljan Flander</i>	

IX. NAŠA OBITELJ SE MIJENJA

Razvod braka	571
<i>Gordana Buljan Flander</i>	
Pomajka i poočim u životu djeteta	585
<i>Mia Roje Đapić i Gordana Buljan Flander</i>	

Samohrano roditeljstvo.....	595
<i>Gordana Buljan Flander, Valentina Devčić i Ines Rezo Bagarić</i>	

X. TEŠKOĆE NA PUTU ODRASTANJA

Kada je djetetu potrebna pomoć psihologa	609
<i>Swea Jelić Tuščić i Gordana Buljan Flander</i>	

Dijete i bolest.....	621
<i>Marija Bogadi i Vlatka Križan</i>	

Poteškoće s kontrolom mokrenja i stolice	635
<i>Marija Bogadi i Vlatka Križan</i>	

Je li to hiperaktivnost?.....	645
<i>Dora Kralj i Domagoj Štimac</i>	

Samoozljeđivanje u adolescenciji	659
<i>Ines Rezo Bagarić, Mia Roje Đapić i Gordana Buljan Flander</i>	

XI. KUTAK ZA MENE

(Pre)zaposleni roditelji	671
<i>Valentina Devčić, Gordana Buljan Flander i Tea Brezinščak</i>	

Roditeljski stres: zašto i kako brinuti o sebi.....	685
<i>Ana Marija Španić, Gordana Buljan Flander i Tea Brezinščak</i>	

Roditelji na internetu.....	685
<i>Ana Raguž, Iva Pupiće i Gordana Buljan Flander</i>	

O AUTORIMA	699
------------------	-----

KAZALO POJMOVA.....	709
---------------------	-----

PREDGOVOR

Jedna od najtežih „domaćih zadaća” koju sam ikada dobila upravo je ovo štivo posvećeno temi koja svakoj ženi predstavlja najveću ljubavnu čežnju, a to je majčinstvo, roditeljstvo. Također, ta tema i majci izaziva stalnu strepnju, sumnju i pitanje je li ostvarila pravu mjeru u kojoj se isprepliću neizmjerena ljubav za koju nikada nije sigurna je li dostatna i, s druge strane, razum koji možemo zvati odgoj, a koji je začim roditeljstva i put pripremanja djeteta za život.

Ja osobno ne mogu pisati recenzije niti osvrt na knjige koje nas uče roditeljstvu i odgoju djece, ne mogu pisati o znanstvenim i stručnim poimanjima roditeljstva koja su usmjerena na dobivanje poželjnog ponašanja djeteta; ništa stručno ne mogu reći ni o zastarjelim metodama sankcioniranja i separacije, ili onim odgojnim teorijama što promiču nagrađivanje i pohvaljivanje djeteta za koje mi se čini da ruše tek izranjajuću vlastitu, autentičnu samosvijest i samopoštovanje koje dolazi iz djeteta samoga i time umanjuje tek probuđeno samopouzdanje koje ima temelje u njegovim iskonskim sposobnostima i postignućima koje čine integriranu osobnost djeteta. Ja naprosto ne želim pisati o odgoju temeljenom na bilo čemu osim na ljubavi!

To, naravno, ne umanjuje težinu izričaja, a napose nesavršenosti opisa ljubavi koja je po činu roditeljstva upravo najsnažniji njen oblik. Iz svih gore iznesenih razloga, u ovom predgovoru pisat ću o sebi i svom doživljaju roditeljstva prema vlastitom iskustvu. Mislim da će taj iskren i posve intiman osvrt biti mjera mog doživljaja tog divnog stanja najvišeg životnog statusa, a istodobno kao moj dar i zahvala autorima i čitateljima ove prekrasne knjige, bez pretenzije da se na bilo koji način uključujem u profesionalni osvrt na teme svakog autora pojedinačno.

Iz vlastitog turbulentnog samačkog života koji me je, stjecajem okolnosti, naučio biti sábranom i hrabrom, mogu reći da je proizašla čvrstoća koja je zaboravila fine nijanse i nježne mirise ljubavi, koja je potisnula božansku poruku u njedrima jedne žene i koja je negirala samu prirodu „običnog” čovjeka, osobito njegova ženskog, Evina oblika. Imala sam osjećaj da nema više nikoga tko bi mogao zaljuljati moje temelje. Ali sam ipak na trenutke znala hladno pomisliti, možda čak i poželjeti: „Ili se taj netko tek morao roditi”.

U jednoj svojoj knjizi novela pisala sam: „...Prolazile su godine traženja nježnijih crta na tuđim licima i dobre volje u tuđim očima. Sve češće sam nailazila na bezvrijedna raskršća

koja su nudila puno putova bez velikog smisla. Mučila me prazna nada i hladnoća pod suncem. I pust život. Željela sam nekoga tko će doći na moja plodna polja i ostati nakon mene, nekoga čije će ručice sijati sjeme i brati plodove na zemlji koju je majka sagorenu oplakivala. Željela sam da me netko zaštiti od žalosti i praznine, nekoga tko će prekinuti život kroz koji sam išla samo snagom navike. Nekoga koga bih naučila svemu lijepom što znam, nekoga koga ću poput najfinije čipke ljubavljtu tkati.” (Tko me je rodio, 2015., Naklada Slap).

A onda se dogodilo čudo! Čudesan osjećaj roditeljstva kakav bi trebao pratiti rođenje svakog djeteta na ovom svijetu, čaroban osjećaj koji se rađa zajedno s djetetom. Zanosna i neizreciva radost koja nas zaogrne neizmjernom, neizrecivom, neopisivom, neusporedivom, nesagledivom i nepotkupljivom ljubavlju!

„...Nisam više bila sama. Prestala je moja muka u tom hodu bez smisla, prestala je moja besmislena pobuna i praznina.

Prvi put sam saznala što je sreća. Osjećam je. Mirišem.

S mojom kćeri nisam spoznala odgovornost, već svoju smrtnost. Počela sam cijeniti život i postala bolji čovjek.

Ona je spona koja me je ponovno povezala s izgubljenim svijetom, moje najsigurnije i najugodnije skrovište. Moja mladost i snaga. Uz moju kćer sam postala bliža sebi.

Svaki dan kad me poljubi, kad se zagrlimo ili se nasmije, osjećam svemir u duši. Od njena nježnog dodira ruka mi posvijetli i lice mi se pretvori u mjesečinu.

I nije mi teško što danas zna za moju brižljivost kojom me ucjenjuje i kojom mi naređuje. Pogledom, umom bistrim poput vrela i riječju me podčini. I nije mi žao.

Zbog nje spokojno gledam u nebo...

I nisam više pregršt sipke i prazne zemlje i više se ne bojim novih početaka.” (Tko me je rodio, 2015., Naklada Slap).

A kada je riječ o knjigama, u njima ne smijemo tražiti recepte o roditeljstvu. U njima trebamo tražiti kako ćemo u slabosti reagirati da ne narušimo povjerenje i povezanost sa svojim djetetom, a ponekad i kako ćemo stvarno razumjeti što se događa u našem djetetu.

U knjigama ne trebamo tražiti savjete o ljubavi.

Konačno, knjiga „Znanost i umjetnost odgoja” nas uči kako roditeljstvo pomaže uspostaviti nježne spona našeg djeteta s ostatkom velikog svijeta.

Velika hvala autorima!

IZ RECENZIJA

Mlade ljude učimo voziti automobil, prati posuđe, pospremati i obavljati slične važne svakodnevnne poslove, ali ih nitko ne priprema za njihovu najvažniju ulogu – onu roditeljsku. Zanimljivo je kako mi kao društvo pripremi za roditeljstvo ne posvećujemo gotovo nikakvu pozornost. Zanimljivo je da o odgoju budućih naraštaja ovisi naša budućnost. Na privatnom planu o tome kako će odgajati i odgojiti svoju djecu ovisi životno zadovoljstvo i osjećaj ispunjenosti ljudi.

Mnogi misle da je dovoljna ljubav. Svakako, ljubav je temelj, ali uz to o odgoju djece treba ponešto i znati. U današnje vrijeme nije lako biti roditelj, jer je previše suodgajatelja i previše zahtjeva. S druge strane je poplava poluinformacija i savjeta, nedovoljno stručnih i neprovjerenih, koji se lansiraju u medijima, osobito na kojekakvim forumima i društvenim mrežama, koje prilično zbunjuju roditelje ili stvaraju konfuziju u njihovom odgojnom djelovanju. A neznanje povlači ogromne posljedice za djecu, koja se ponekad cijelog života moraju „liječiti od lošeg djetinjstva“, ali i njihove roditelje, a tu je još i transgeneracijski fenomen.

S tog aspekta ideja da se konačno i u Hrvatskoj napiše stručna knjiga o roditeljstvu je hvale vrijedan poduhvat. Prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander je sa svojim timom ponovo učinila nešto veliko, važno i konkretno za dobrobit djece pružajući pomoć njihovim roditeljima u ovom zahtjevnom i izazovnom vremenu za odgoj i odgajanje.

U usporedbi sa sličnim priručnicima, ovo djelo se razlikuje po originalnosti osnovne strukture, po temama koje su u njega uključene, po otvorenosti različitim perspektivama. Mnoge teme koje su se u novije vrijeme u odgojnoj praksi nametnule kao važne, ponekad intrigantne i malo istražene, a izostavljene u drugim priručnicima o odgoju, u ovom djelu se po prvi puta obrađuju, primjerice one o odrastanju i odgajanju u virtualnom okruženju. Osobito je zanimljiv i vrijedan sveobuhvatan pristup, te analiziranje i povremeno kompariranje različitih aspekata roditeljskog postupanja i dječjeg diskursa, a nisu izostavljeni ni brojni kontekstualni čimbenici.

Struktura i stil pisanja prilagođeni su roditeljima različitih stupnjeva obrazovanja. Iako nudi pomoć i savjete onima koji su u nedoumici kako konkretno postupiti, rukopis ne nameće recepte odgojnog djelovanja, nego je svojevrsni prilog kritičkom promišljanju i

propitivanju pristupa odgoju, utemeljen na recentnim znanstvenim spoznajama i u praksi potvrđenim postavkama. Pri tome se nudi fini balans između znanstvenih teorija i praktičnog postupanja koja očekuju buduće i sadašnje roditelje. Cijela je materija izložena na način da potiče roditelje na dijalog i propitivanje svojih stajališta, vrijednosti i onoga što čine ili kako postupaju.

Iako je ova knjiga prioritetno namijenjena roditeljima ili budućim roditeljima, procjenjujem da će biti zanimljivo štivo stručnjacima različitih profila, ali korisna i za čitav niz fakultetskih kolegija koji se bave odgojem i roditeljstvom.

prof. dr. sc. Vesna Bilić

Knjiga „Znanost i umjetnost odgoja” je nastala kao skupni uradak niza stručnjaka za pojedine aspekte kognitivnog, socio-emocionalnog i motoričkog razvoja djece. To podrazumijeva i veliko iskustvo u radu s roditeljima. Spoznaja da je ljubav roditelja nužan, ali ne i dovoljan uvjet da dijete stasa u zreli i sretnu osobu je sigurno bila najjači motiv za pisanje jedne izuzetno potrebne knjige. Odgovorno roditeljstvo je sintagma koju često čujemo i u medijima i u razgovorima mladih roditelja, ali što to jest zapravo i što sve uključuje često nije jasno.

Premda je to nažalost rijedak slučaj u stvarnom životu, s odgovornim bi roditeljstvom trebalo započeti još prije začeca djeteta! Zvuči paradoksalno, ali je istinito. O čemu je riječ? Odgovorno roditeljstvo tog tipa podrazumijeva pažljiv izbor partnera (prvenstveno u smislu psiholoških osobina i eventualnih genetskih rizika), zdrav način života prije začeca i za vrijeme trudnoće, osiguravanje povoljnih uvjeta za dolazak novorođenčeta u dom itd. Nažalost, takav pristup je još uvijek iznimka, a ne pravilo u našoj zemlji.

Biti biološki roditelj još uvijek ne znači biti idealan odgajatelj svom djetetu. Biti odgovoran roditelj zahtijeva niz specifičnih znanja i određenih ponašanja. Naime, naše osobine ličnosti se očituju kroz naše ponašanje i ono je vidljivo djetetu. Roditelji žele djeci najbolje, ali nažalost nerijetko između njihovih želja i pravih odgojnih postupaka ne postoji potpuna podudarnost.

Knjiga „Znanost i umjetnost odgoja” nudi jednostavnim rječnikom i na razumljiv način pisan obuhvatni prikaz svih izazova koji čekaju roditelje. Naime, danas sve više roditelja uviđa da je biti uspješan roditelj specifičan i težak zadatak. Stoga u razvijenim zemljama postoje kvalitetni priručnici i različiti obrazovni programi za roditelje. Sve se veći broj psihologa, sociologa i pedagoga zalaže za uvođenje posebnog školskog predmeta posvećenog isključivo problemima roditeljstva u završni razred srednje škole. Ova knjiga nudi sustavno

prikazane sve najznačajnije savjete roditeljima. Ti se savjeti temelje na teorijski dobro utemeljenim i kroz praksu potvrđenim zakonitostima.

Dakako, knjiga osim za potencijalne roditelje i one koji već imaju djecu, predstavlja i na jednom mjestu skupljen niz svih najznačajnijih tema o roditeljstvu i razvoju djece koji će biti od koristi i studentima za razna pomagačka zanimanja, kao i stručnjacima koji već rade s djecom i njihovim roditeljima. Knjiga prati razvoj djeteta od rođenja do adolescencije s posebnim naglascima na kritične točke i „zamke” za roditelje. Dakako, dio tema se odnosi i na doživljavanje i ponašanje samih roditelja, kao i šire porodice, osobito u osjetljivim situacijama poput dolaska novog djeteta u obitelj, bolesti djeteta, smrti u obitelji, razvoda roditelja, novog bračnog partnera u obitelji, samohranog roditeljstva i slično. Zahvaćena je i problematika koju u odgoj unosi ekspanzionalni razvoj i dostupnost novih tehnologija.

Posebno je vrijedno davanje konkretnih savjeta na kraju svakog poglavlja, kao i preporuke za dodatnu literaturu za one više zainteresirane za neku temu. K tome, tekst je obogaćen primjerima iz bogate prakse autora, crtežima i razmišljanjima djece koji dodatno pojašnjavaju temu poglavlja.

Držim da je knjiga „Znanost i umjetnost odgoja” urednice Gordane Buljan Flander vrijedan doprinos podizanju razine obrazovanosti roditelja o razvoju i dobrobiti djece.

prof. dr. sc. Predrag Zarevski

UVOD

Ovo je drugo i prošireno izdanje priručnika za roditelje i odgojitelje „Znanost i umjetnost odgoja”, kojeg je autorica predgovora, akademkinja Mirna Šitum, na promociji prvog izdanja nazvala „enciklopedijom ljubavi”. Ponosni smo što nakon dvije godine izlazimo s ovim izdanjem, u kojem smo obradili još neke teme koje su nas tražili roditelji i koje su danas u čitavom svijetu najaktualnije u našoj struci: roditeljsko dijeljenje objava o djeci na internetu, *mindfulness* i mentalizacija u roditeljstvu, nadarena djeca. Povećao se i broj autora, tako da je u drugom izdanju sudjelovalo 36 stručnjaka koji rade ili su u nekom periodu radili u Poliklinici za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba i/ili na Hrabrom telefonu.

Knjiga „Znanost i umjetnost odgoja” posvećena je roditeljima, odgojiteljima, učiteljima, skrbnicima i svima drugima koji sudjeluju u najljepšem, ali i najizazovnijem životnom zadatku – odgajanju djece. Briga o djeci donosi mnogo veselja, ljubavi i ispunjenosti, ali u isto vrijeme može donijeti i prepreke, teškoće i nedoumice. Nekad se čini da okolina očekuje da će se roditelji i druge osobe uključene u skrb o djetetu prirodno snaći u svojim novim ulogama. Nekad i sami od sebe očekujemo da budemo savršeni roditelji i odgojitelji, a to, dakako, nije moguće ostvariti. Nema savršenog roditelja, nitko od nas nema savršene roditelje niti je savršen roditelj. Djetetu je potreban „dovoljno dobar roditelj” koji vidi, prepoznaje i zadovoljava njegove razvojne i emocionalne potrebe, koji mu je emocionalno dostupan i šalje mu poruku „ja sam tu za tebe, vjerujem tebi i vjerujem u tebe”, ali mu istovremeno postavlja i zdrave granice.

Prirodna potreba svakog roditelja i osobe uključene u odgoj je osigurati djeci i cijeloj obitelji sretan, kvalitetan i ispunjen život. Ponekad nam je u tome potrebna podrška stručnjaka koji će s interesom i razumijevanjem usmjeriti i podržati skrbnike koji brinu o djetetu. Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba pristupa obiteljskoj problematici upravo na taj način. Ove godine naša Poliklinika slavi 19. rođendan i u ovom izdanju su tekstovi naših stručnjaka koji su rezultat brojnih edukacija i razmjena iskustava s kolegama iz Hrvatske i svijeta, naših i njihovih znanstvenih spoznaja i kliničkih iskustava, ali i posvećenosti koju osjećamo prema poslu koji radimo.

Kada je osnovana koncem 2002. godine, Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba postala je prva ustanova na ovim prostorima s primarnim ciljem pružanja pomoći

i podrške djeci s različitim traumatskim iskustvima, kao i njihovim obiteljima. Od tada je kroz Polikliniku „prošlo” više od 20 tisuća djece i njihovih obitelji s različitim problemima i potrebama. Sa zadovoljstvom mogu reći da nas kao sigurno mjesto prepoznaju i roditelji i djeca s raznim problemima i teškoćama koje se javljaju u dječjoj i adolescentnoj dobi. Tijekom izazovne 2020. godine, suočeni s pandemijom COVID-19 i potresima, postali smo i oslonac brojnim obiteljima ne samo kroz izravni rad s djecom i roditeljima, nego i kroz psihoedukaciju obitelji i stručnjaka mentalnog zdravlja i stručnjaka koji rade s djecom, kroz istraživanja, kroz brojne online webinare i pisane stručne i znanstvene radove, brošure i priručnike koji su besplatno dostupni na našoj web stranici i društvenim mrežama, te su u ovih godinu dana pročitane/preuzete oko milijun puta. Naši stručnjaci daju svoja znanja, stručnost i entuzijizam sudjelujući i u radu Povjerenstva za zaštitu mentalnog zdravlja djece i mladih Grada Zagreba.

Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba njeguje multidisciplinarni model rada koji se pokazao najboljim modelom u području mentalnog zdravlja djece na međunarodnoj razini. Za taj smo pristup još 2008. godine primili nagradu multidisciplinarnom timu od Međunarodnog udruženja za prevenciju zlostavljanja i zanemarivanja djece (ISP-CAN), u snažnoj konkurenciji od preko 180 zemalja. Naš multidisciplinarni tim sastoji se od stručnjaka različitih profila: psihijatar, neuropedijatra, psihologa, socijalnih radnika, socijalnih peagoga, logopeda i medicinskih sestara. Prije pet godina otvorili smo i dnevnu bolnicu za djecu kojoj je potreban češći tretman, a u rad smo uveli i terapijske pse.

Zahvaljujem „našoj” djeci, „našim” mladima i „našim” roditeljima koji su nam tijekom svih ovih 19 godina poklonili svoje povjerenje. Nisu samo oni primali i učili od nas, već su i oni obogatili nas i kao stručnjake i kao ljude.

prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander
Ravnateljica Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba

TEMELJI RODITELJSTVA

Roditeljstvo nekad i danas

Suvremeni pogled na roditeljstvo odgoj smatra uzajamnim procesom između roditelja i djeteta

Gordana Buljan Flander i Renata Ćorić Špoljar

Biti roditelj jedna je od najljepših, ali i najtežih uloga u životu. Kad jednom postanemo roditelji, zauvijek u sebi nosimo posebnu ljubav, brigu i odgovornost za još jedno biće. Unatoč tome, malo je smjernica i savjeta koji nas zaista mogu pripremiti za roditeljstvo. Brojne društvene promjene u čijem se kontekstu roditeljstvo odvija, nameću roditeljima očekivanja, zahtjeve i pritiske koji ih mogu zbunjivati. U ovom poglavlju bavit ćemo se pitanjem roditeljstva u suvremenom društvu u usporedbi s roditeljstvom u vrijeme naših roditelja, djedova i baka: što je sve drugačije i što znači biti roditelj bez obzira na desetljeće u kojem živimo.

Tradicionalni i suvremeni pogled na roditeljstvo

Tradicionalni pogled na roditeljstvo odnosno na dijete i ulogu roditelja, određen je sustavom vrijednosti i odgojnim mjerama koje potiču poniznost djece. Individualnost djeteta se ne potiče i ne poštuje. Tradicionalni odgoj karakterističan je za vrijeme u kojem je prilagođavanje bez kritičkog mišljenja bilo poželjna osobina za nesmetan razvoj društva.

Jesper Juul, jedan od vodećih znanstvenika u ovom području, navodi da je obitelj stoljećima promatrana kao struktura moći u kojoj su muškarci imali moć nad ženama, a odrasli nad djecom. Ta je moć bila apsolutna te je zahvaćala društvene, političke i psihološke razine. Za one koji su znali, mogli i naučili kako se prilagoditi, obitelj je pružala siguran temelj. Tako su se stoljećima s jedne generacije na drugu prenosile društvene vrijednosti, uvjerenja i norme ponašanja, a djeca su ih pasivno preuzimala – barem se to od njih očekivalo.

Suvremeni pogled na roditeljstvo odgoj smatra uzajamnim procesom između roditelja i djeteta. Oni u međusobnoj interakciji interpretiraju ponašanje onog drugog, pridaju mu značenja; imaju svoja očekivanja i ciljeve, ali se i prilagođavaju očekivanjima i ciljevima onoga drugog.

Promjene i fleksibilnost očekivani su, dapače, poželjni ishodi interakcija. Dijete se osnažuje kroz svoj odnos s roditeljem koji ne nameće moć niti djeluje umjesto djeteta. Dijeleći svoju moć s djetetom, roditelj kroz taj odnos stječe nova znanja i iskustva koja ga osnažuju.

Iskustvo nam govori da se pojedini roditelji teško odriču moći koju im pruža tradicionalni pogled na roditeljstvo i da teško prihvaćaju činjenicu da oni kao stariji i mudriji mogu nešto naučiti od djece te da trebaju reagirati na djetetove potrebe i razumjeti ih, a istodobno snositi odgovornost za dijete kao odrasli, stariji i mudriji.

Danas su roditelji zasuti porukama o dječjim pravima i uputama da se na dijete gleda kao na osobu koja od početka života ima svoje potrebe, želje i ideje. Nameće se očekivanje

„U moje vrijeme znalo se tko je roditelj, a tko dijete”

Roditelji ponekad žale za nekim prošlim vremenima, kad se „poštivalo starije, znalo tko je glava kuće” i slično. Na suvremena shvaćanja odgoja znaju gledati kao na pretjerano popuštanje zbog kojeg su djeca „razmažena” ili nam zato „društvo ne valja”. Brine ih da bi djeca mogla odrasti u ljude koji čine ono što žele ne mareći za druge i ne gledajući u budućnost. Većina roditelja ponekad se osjeća zbunjeno, i može se dogoditi da tako i razmišljaju. Takva roditeljska promišljanja odraz su želje da djeci pruže ono što im je potrebno iz perspektive njihova vlastitog odrastanja.

Znanstvene i praktične spoznaje o suvremenom roditeljstvu roditeljima mogu pomoći da djeci pruže ljubav, vodstvo kroz odgoj i da postave dobi primjerene granice.

da roditelji pokažu razumijevanje za dijete, prihvate njegovo sudjelovanje u odlučivanju, da se ponašaju i razgovaraju ravnopravno s djetetom.

Tradicionalni i suvremeni pogledi na roditeljstvo, a time i na dijete i njegovo socijaliziranje, dovode ponekad do zbu-njenosti. No, iako se radi o različitim, u nekim aspektima čak i potpuno suprotnim tezama tradicionalnog i suvremenog roditeljstva, novije viđenje ne isključuje dobre strane odno-sno aspekte tradicionalnog roditeljstva. To su, primjerice, odgovornost, vođenje, briga, poučavanje. Suvremeno viđenje roditeljstva na te vrijednosti dodaje one koje su ranije bile zanemarene, a pokazuju se važnima – sigurnost, ljubav i to-plina, odnosno njegujuće ponašanje roditelja te osnaživanje djeteta i uvažavanje njegova mišljenja, doživljaja i ponašanja uz nezaobilazno usmjeravanje i postavljanje granica.

Pozitivno roditeljstvo koje se promovira u suvremeno doba također uključuje disciplinu, strukturu i vodstvo od strane roditelja. U ovom poglavlju, ali i u cijeloj knjizi, bit će pobliže objašnjeno kako živjeti pozitivno roditeljstvo sa svojom djecom.

Postavljanje granica u suvremenom odgoju

Djeca imaju pravo na život, odrastanje i odgoj bez nasilja u bilo kojem obliku. Pritom se ne misli samo na zlostavljanje kao krajnje štetno djelovanje po djecu, koje se sankcionira i zakonom, nego i na pretjerano kontroliranje, oštro i neosjetljivo kažnjavanje, naređivanje...

To ne znači da roditelji svojoj djeci ne trebaju prenositi obiteljske vrijednosti i svoja osobna vjerovanja, upućivati ih u poželjna i primjerena ponašanja, davati im povratnu informaciju o učinjenom, zabraniti im određenu aktivnost koja predstavlja opasnost, odnosno ponekad im reći „ne”.

Roditelji su dužni djecu voditi kroz odrastanje, upoznavati ih sa svijetom oko sebe, brinuti se za njihovu sigurnost, usmjeravati ih i učiti istinskim vrijednostima i postavljati im granice. Pritom je bitan način na koji to rade. Pravo je pitanje kako nešto činimo, a ne samo što činimo.

